

ZÁKLADNÍ KATEGORIE ZPRAVODAJSKÉ ČINNOS- TI NAMÍŘENÉ PROTI TERORISMU, JEJÍ ORGANIZACE A TECHNICKÉ PROSTŘEDKY

ANTI-TERRORIST INTELLIGENCE: BASIC CATEGORIES, ORGANIZATION AND TECHNICAL TOOLS

Petr Ibl
Viktor Porada
Eduard Bruna

Abstract

Intelligence may be defined as a sum of deliberately covert gathering and processing of foreign covert information. This involves both information “originating abroad” and also covert information gathered inside a state from its opponent, e.g. a mafia clan or an extremist organization jeopardizing the constitutional order in one’s own state, i.e. information which is foreign in a sense. The article presented here is focused on information obtained from inside terrorist groups.

Intelligence information is such information which has been obtained, processed and focused on (limited to) the “necessity to know” by the entity making decisions. Such information, however, may differ in some other aspects as well.

Key words

terrorism, intelligence operations, globalization, threats, security strategy, information

Abstrakt

Zpravodajstvím rozumíme záměrné utajované získávání a zpracování cizích utajených informací. Jde především o „původem zahraniční“ informace, ale i o utajené informace na domácí půdě, uvnitř vlastního státu, získané od protivníka, např. mafiánského spolku či extremistické organizace ohrožující ústavní pořádek na území našeho státu; tedy informace v jistém smyslu cizí. V předkládaném sdělení se jedná o informace zevnitř teroristických skupin.

Zpravodajskou informací pak rozumíme informaci, která byla získána, zpracována a zaměřena (zúžena) s ohledem na „potřebu vědět“ pro subjekt, který rozhoduje. Takové informace ale mají nebo mohou mít ještě další odlišnosti.

Klíčová slova

terorismus, zpravodajská činnost, globalizace, hrozby, bezpečnostní strategie, informace

Úvodní poznámka

Je všeobecně známo, že současný svět je stále více vystaven různým rizikům a hrozbám. Mezi již známými formami hrozeb, se objevují i zcela nové formy, nové podoby a nové dimenze. Mezi nimi hraje zásadní a klíčovou roli terorismus. Těžko by se hledal jiný pojem, který by výstižněji charakterizoval jev, který odborníci, politici, média, ale zřejmě i většina obyčejných lidí považují za největší hrozbu současnosti. Terorismus však není novým jevem, má poměrně dlouhou historii, stejně jako úsilí o jeho potírání.

Současný terorismus symbolizuje krutou realitu světa. Realitu, která přináší újmu na životech, zdraví a nesmírné škody majetkové i politické. V minulosti však terorismu nebyla věnována pozornost, kterou by si zaslouhoval. Vždy šlo o konstatování, které terorismus považovalo za sice společensky mimořádně závažnou kriminalitu, která však neznamená zásadní ohrožení společenského vývoje či ohrožení států. V zásadě byl terorismus považován za běžnou kriminalitu.

Mezinárodní terorismus, jako zásadní bezpečnostní riziko začal být vnímán až po ukončení studené války a rozpadu bipolárního světa. Teprve v průběhu devadesátých let 20. století, kdy bylo možné s velkou pravděpodobností vyloučit hrozbu nové světové války, se pozornost světa začala obracet k jiným rizikům.

Stále častěji se objevovala rizika, jejichž vznik pocházel právě od dobře organizovaných teroristických a zločineckých organizací, které se na mezinárodní scéně začaly projevovat. Nebývalý rozvoj a mezinárodní působnost teroristických i zločineckých organizací byl umožněn postupujícím procesem globalizace, větší operativností, snadnějším přístupem k dříve nedostupným prostředkům technickým, dopravním, komunikačním i finančním.

Velmi často je užíván pojem globalizace (angl. Globalization, franc. Mondialisation), který z obecného pohledu znamená proces, který se díky současnému stavu propojení světa v oblasti hospodářské, dopravní, informační aj., stal prostorem, v němž se odehrávají aktivity nejvýznamnějších subjektů (ekonomických, politických apod.), které ovlivňují osudy mnoha lidí ve světě.

Globalizace má své ekonomické základy, které mimo jiné vedou ke zrychlení hospodářského růstu, ale zároveň i k prohloubení vzájemné závislosti jednotlivých států. Dnešní svět je stále více propojen, hranice států ztrácejí na významu, stále obtížnějším je pro jednotlivé státy ochránit své zájmy i bezpečnost svých občanů izolovaně, bez účasti dalších spolupracujících států.

Globalizovaná ekonomika přináší na jedné straně prospěch všem, na druhé straně však rozdělení bohatství, přístup k informacím a dalším výhodám zůstává stále více nerovnoměrné. Rozvoj a liberalizaci ekonomiky však ne vždy doprovází ochrana lidských práv, demokratizace politického života, uplatnění práv menšin a práva národů na sebeurčení.

Vzniklou sociální nespravedlnost zákony trhu samy nedokážou odstranit. Navíc ji doprovází i další průvodní jevy jako narůstající nelegální, především ekonomická migrace. Proces globalizace sebou přináší i mimořádně nebezpečné jevy jako mezinárodní terorismus, nadnárodní organizovaný zločin a šíření nakažlivých chorob. To jsou všechno problémy, které nelze řešit individuálně a bez zapojení práva, a to jak na národní, tak na mezinárodní úrovni.¹

Bylo by v současné době hrubou chybou, kdyby tyto ekonomické, sociální a politické problémy, které tvoří živnou půdu, ze které může terorismus vyrůstat či ji může alespoň využívat, byly přehlíženy.

Pokud bychom měli hodnotit novodobé dějiny terorismu na českém území, lze konstatovat, že rozsah a projevy terorismu, tak jak je známe z poslední doby a zejména z New Yorku, Madridu nebo Londýna, nebyly na českém území dosud zaznamenány.

Ve srovnání s těmito postiženými městy, byly projevy terorismu na území České republiky zaznamenány pouze v míře omezené. Přesto některé aktivity a iniciativy, které byly monitorovány zejména v poslední době, lze označit jako aktivity, které s terorismem souvisejí.

Právě s ohledem na charakteristiku a vývoj současného světa, se jeví jako nezbytné sledovat a analyzovat jednotlivé společenské jevy, které svým typickým či atypickým projevem a působením, ovlivňují etapy vývoje společenského života.

Změny, které styl života ovlivňují – vyvolané záměrně, nebo i změny, na lidské činnosti nezávislé - utvářejí způsob života obyvatelstva v konkrétních místech, teritoriích či celých kontinentech.

Společenské změny mohou být formovány jevy pozitivními, ale samozřejmě také nežádoucími a společenskému životu neprospěšnými jevy, různými hrozbami, ale i konkrétními projevy terorismu či kriminálními činy organizovaného zločinu.

Z historie, ale i doby nedávne známe příklady, kdy byly výsledky procesů vývoje i probíhající společenské změny zneužity. Znamé jsou příklady, kdy se teroristické organizace, extremistické skupiny, náboženské sekty i organizovaný zločin dopustily násilí a zstrašovací akcí. Tyto subjekty také v současnosti znamenají značné bezpečnostní riziko a primární hrozbu pro státy, společnosti i občany, zejména pro jejich nebývalou expanzi a schopnost narušit a destabilizovat politický a hospodářský systém.²

Hrozba násilí i samotné kriminální a teroristické akce mají nekonečně mnoho podob. Bývají také doprovázeny či následně vyvolávají určité ohrožení mezinárodní i národní stability a společenských jistot. V rámci preventivních a jiných opatření pak dochází k nepopulárnímu, ale nutnému omezování suverenity států a základních práv a svobod občanů.

1 1 / Blíže srov. CEJP, M. Jaké má stát možnosti v boji proti kriminalitě. In Český stát a vzdělanost, Sborník z konference „ Role státu v transformované české společnosti“. Praha : Karolinum, 2002, s.129-132; ŠTURMA, P. Globalizace, stát a mezinárodní právo. In : tamtéž, s. 179-186.

2 IBL, P. Bezpečnostní hrozby – součást společenského vývoje? In Bezpečnost v podmínkách organizací a institucí ČR. In Sborník z mezinárodní konference SVŠES, Praha: SVŠES. 2005, s. 11-16.

Násilí, hrozby a zastrašovací akce, jako určitý průvodní jev současného světa, jsou podmíněny politickými, historickými, náboženskými, ekonomickými, sociálními, právními i dalšími podmínkami, a stávají se přirozenou součástí lidského chování, primární hrozbou pro lidská společenství i globální svět.

Nabízí se otázka - zda jsou tyto hrozby nutnou součástí společenského vývoje, či se jedná pouze o nahodilé jevy na společenském vývoji nezávislé? Odpověď není lehká a v současnosti fenomén terorismu zaměstnává mnoho vědeckých pracovníků, bezpečnostních odborníků, psychologů, sociologů, ... laiků i samotných občanů.

Právě nedávné události ve světě a změny v zemích Evropy i okolním světě přispěly k tomu, že se bezpečnostní problematika dostala do popředí politické agendy v Evropě i v celosvětovém měřítku. Útoky z 11. září 2001 ve Spojených státech a teroristické útoky v Madridu, Londýnu i současné téměř každodenní teroristické útoky v Afghánistánu, Iráku, prokázaly zranitelnost současného bezpečnostního prostředí.

Jak se uvádí v Evropské bezpečnostní strategii přijaté Evropskou radou v prosinci 2003, bezpečnost Evropy čelí řadě závažných problémů – mezinárodnímu terorismu, šíření zbraní hromadného ničení, regionální nestabilitě, oslabenému postavení států a organizovanému zločinu. Všechny tyto hrozby získaly nový rozměr i v kontextu rozšiřující se Evropy. Terorismus, hrozby, různé formy násilí a jiné zastrašovací akce, jsou negativní a destabilizující realitou současného světa. Pro svoji společenskou škodlivost se tyto primární hrozby staly předmětem zájmu nejvýznamnějších mezinárodních institucí a společenství, bezpečnostních komunit, vědců a expertů různých vědních oborů.

Téměř všechny státy světa se zabývají příčinami vzniku a důvody existence terorismu. Hledají účinné formy, prostředky a způsoby boje, kterými by eliminovaly největší hrozby, a zvýšila se efektivnost boje proti terorismu.

Výzkum terorismu se stal multidisciplinárním objektem, který naráží na řadu problémů např. nedostatečné teoretické zázemí, chybějící obecně uznávané definování terorismu a souvisejících jevů, exaktní typologie, nízká míra hodnověrných faktografických údajů a další.

Pokud jde o legislativní zakotvení postihu terorismu v České republice, k prvnímu počinu tohoto druhu došlo v zák.č. 140/1961 Sb, trestním zákonu, ve kterém byla novelou v roce 2004 zakotvena nová skutková podstata „teroristický útok“ - § 95 tr. zákona.

Nekodifikovaný trestní zákoník účinný od 1. 1. 2010 tento trestný čin již charakterizuje jako zločin a zakotvil jej v § 311. Tato skutková podstata navíc v sobě subsumuje i postih financování terorismu. Žádné další speciální ustanovení týkající se pouze terorismu v trestním zákoníku není. Nutno ovšem dodat, že stávající právní úpravu lze považovat za dostačující.

Domníváme se, že poznatky o terorismu mohou poskytovat určitá východiska a zdroje informací pro další výzkumy a poznání tohoto společensky nepřijatelného fenoménu. Dále uváděné poznatky o zpravodajské činnosti v boji proti terorismu jsou formulovány

jako doporučení a nabízejí určité teoretické zevšeobecnění s možnou adekvátní platností a využitelností v praxi.

Zpravodajská činnost namířená proti terorismu

Předpokladem úspěchu v jakékoliv oblasti lidské činnosti jsou informace. Jinak tomu není ani v boji proti terorismu. Dá se říci, že informace jsou předpokladem nejdůležitějším. Nejde však o informace jakéhokoli charakteru – musí jít o aktuální informace, které v co největší možné míře odrážejí skutečný stav věcí, tedy musí být co nejobjektivnější. Pak mohou plnit jejich základní funkci – musí být využitelné.

Je třeba mít na mysli, že sebelepší informace ani jejich dostatečné množství, ale nemusí být předpokladem pro úspěch při akci bezpečnostních složek. Získané poznatky a informace musí být analyzovány a vyhodnoceny. Obsahují-li informace různá zkrácení, subjektivní pohledy či jakékoliv chybné údaje, jsou ideálním materiálem pro dezinformace a mylná opatření. Chceme-li, aby byly informace využitelné, a byly eliminovány jejich chybné interpretace na co možná nejmenší míru, je potřebné je hodnověrně ověřit. Vždy záleží na druhu a závažnosti informace a tomu odpovídajícímu ověření – čím závažnější informace, tím větší úsilí musí být věnováno jejímu ověření.

Analytická činnost však vyžaduje operativní zkušenosti, velké a potřebné znalosti, kombinační schopnosti a dostatek intelektuální dispozice. Analýzu informací by proto měli provádět nejzkušenější a vysoce kvalifikovaní odborníci. Jejich analytickou činnost komplikují jak neúplné či nepřesné informace, tak i často nedostatečné časové limity ze strany nadřízených nebo teroristů. Informace musí být také aktuální, aby v daný okamžik poskytla dostatek časového prostoru k jejímu ověření a vyhodnocení. Pokud by informace nebyla aktuální, není možné včas a správným způsobem reagovat na hrozby a rizika, která nastat mohou nebo již byla realizována. Častým problémem jsou i kompetenční spory, vztahy a nevyjasněnosti mezi zasahujícími bezpečnostními složkami.

Základní podmínkou úspěšné analýzy je prověření hodnověrnosti informace, zdroje ze kterého pochází a umožnění tak správného rozhodnutí při přípravě a realizaci bezpečnostní akce.

Ovšem nutno dodat, že takový proces je ideálním stavem a uvedené požadavky jsou v běžné praxi poměrně ojedinělé. Důvodem je zejména to, že získat informace z prostředí teroristických uskupení či oblastí jejich aktivit, je velmi obtížné za podstoupení vysokého rizika.

Teroristické skupiny jsou profesionálně organizované, vybavené nejmodernější komunikační technikou, dobře logisticky zabezpečené, vyzbrojené a disponují vlastními rozvědnými i kontrarozvědnými sekcemi. Tyto sekce získávají potřebné informace, zabraňují únikům informací z teroristických skupin a provádějí rozvědné i kontrarozvědné akce.

Pro úspěch v získávání informací o teroristických aktivitách je důležité disponovat co nejvýkonnějšími bezpečnostními orgány, jejichž hlavním cílem je monitorování teroristic-

kých skupin. Pouze v případě, že ten kdo rozhoduje, je dostatečně informován, můžeme od něj očekávat, že učiní správné úsudky a správná rozhodnutí.

Právem a povinností státu proto je získávat, vyhodnocovat a využívat informace důležité pro národní bezpečnost, obranu, ochranu svého ústavního zřízení a pro důležité národní zájmy. Nepřítel státu – jedno jestli je to cizí moc, zločinec, subversivní organizace či terorista, ... - své úmysly a plány proti zájmům státu utajuje. K získání takových utajených informací proto nestačí obvyklé informační zdroje a nástroje státu (různé agendy, fondy úřadů státní správy, diplomacie, činnost regulačních a represivních orgánů, využití vědeckých a odborných pracovišť, atp.). Proto si stát zřizuje specifické nástroje pro získávání a ochranu utajených a navenek se neprojevujících informací. Těmito nástroji jsou především zpravodajské služby a jejich činnosti (zpravodajství), jako jeden z atributů suverenity dané země.

Každý, kdo se zabývá zpravodajstvím a tajnými službami dojde k myšlence, že tajné služby mají co činit s informacemi a s utajením. Informace, které „opatřovatel“ hledá, jeho protihráč či protivník samozřejmě utajuje.

Vše se řídí zásadou a nevyřčeným pravidlem: „ Vidět a nebýt viděn; slyšet a nebýt slyšen; vědět a nedat najevo, že vím.“

Zpravodajství

Zpravodajstvím ve smyslu t uvedeného rozumíme záměrné utajované získávání a zpracování cizích utajených informací. Nemusí však jít o „původem zahraniční“ informace, může jít např. o utajené informace na domácí půdě, uvnitř vlastního státu – ale informace protivníka, např. mafiánského spolku či extremistické organizace ohrožující ústavní pořádek na území našeho státu; tedy informace v jistém smyslu cizí. V našem případě se jedná o informace zevnitř teroristických skupin.

Anglický výraz pro zpravodajství je *intelligence*. Pochází z latinského *intelligere* (rozumět, chápat). Anglické slovo má dva základní významy – jednak jde o inteligenci, jako mentální schopnost řešit problémy, schopnost pochopit, porozumět a těžit ze zkušeností; v druhém případě jde o zpravodajskou činnost jako činnost tajných služeb.

Zpravodajskou informací pak rozumíme informaci, která byla získána, zpracována a zaměřena (zúžena) s ohledem na „potřebu vědět“ pro toho, kdo rozhoduje. Takové informace ale mají nebo mohou mít ještě několik podrobnějších odlišností.

Jde zejména o pojetí:

→ úzké – informace získané pouze „operativou“ (zpravodajská operativní práce – Human Intelligence - HUMINT). Jde o historicky nejstarší metodu sběru informací – utajené využití (získávání, řízení, úkolování) spolupracovníků různého typu, informátorů a agentů. Jako jediná, nenahraditelná, nejúčinnější, ale nejriskantnější metoda, která může zjistit plány a záměry sledovaných teroristů ještě před jejich prvními kroky k přípravě a realizaci teroristického útoku.

→ širší - informace získaná všemi skrytými metodami a zpravodajskými prostředky.

Rozumíme tím také disciplíny nebo zdroje a nástroje sběru informací. V mezinárodní terminologii se až na jednu výjimku označují zkratkami a koncovkou INT (intelligence. Jedná se o:

- OSINT (Open Source Intelligence) – otevřené zdroje;
- HUMINT (Human Intelligence) – zpravodajská operativní práce;
- SIGINT (Signal Intelligence) – rádiové zpravodajství;
- IMINT (Image Intelligence) – zobrazovací zpravodajství (optoelektronický průzkum – letecké a družicové snímky);
- ELINT (Electronic Signal Intelligence) – komunikace mezi stroji - monitorování elektronického provozu, např. radarová činnost;
- COMINT – komunikace mezi lidmi;
- LIAISON – mezinárodní spolupráce zpravodajských služeb.

→ nejširší – informace získaná všemi skrytými metodami, zpracováním otevřených zdrojů a následnou analytickou prací.³

Otevřené zdroje nejsou pouze obvyklé komerčně dostupné tištěné a elektronické sdělovací prostředky, ale i celá řada sofistikovaných, málo známých postupů, v nichž jsou často „ukryta“ cenná data, o nichž často dopředu nemáme tušení. Otevřené zdroje jsou téměř bez rizik, ale hrozí nám „utopení“ v nepřehledném množství dat (zejména prostřednictvím internetu).

Analýza (rozbor, rozčlenění) je metoda založená na dekompozici celku na elementární části. Jejím cílem je identifikovat podstatné a nutné vlastnosti elementárních částí celku, poznat jejich podstatu a zákonitosti. Aby metoda analýzy byla využitelná, musí splňovat podmínky:

- komplexnosti – nemůže se týkat pouze dílčích vlastností celku, ale všech jeho hledisek,
- spojení s metodou syntézy – tj. s metodou, která zkoumá vlastnosti elementárních částic celku ve vzájemných souvislostech,
- ověřitelnosti - musí být prakticky ověřitelná

Základní kategorie zpravodajské činností

Z pohledu teroristických aktivit lze zpravodajské činnosti obecně rozdělit na tři základní kategorie:

- a. Zpravodajství zaměřené na mezinárodní teroristické skupiny (strategické),
- b. Zpravodajství zaměřené na teroristické skupiny, které operují uvnitř státu (taktické),
- c. Zpravodajství prováděné při řešení jednotlivých teroristických útoků (operativní).

³ IBL, P. „Mezinárodní terorismus, Sborník z mezinárodní konference „Bezpečnost organizací, mezinárodní bezpečnost a mezinárodní humanitární právo“, Univerzita Karlova v Praze, Právnická fakulta, Praha 2008, s. 165, ISBN: 978-80-87146-15-6.

Strategické zpravodajství

Strategická zpravodajská činnost je potřebná pro vytvoření politických a bezpečnostních plánů v boji proti terorismu na národní i mezinárodní úrovni. V našem případě je zaměřena především na terorismus v mezinárodním měřítku. Cílem je získat dostatečné množství objektivních informací o jednotlivých teroristických uskupeních, členské základně, organizační struktuře, vedení organizací, podporovatelích (ideových i materiálních) a o metodách nábory (verbování) nových členů a přívrženců.

Předmětem zájmů zpravodajských pracovníků jsou rovněž kontakty, spojení, systém dorozumívání, logistické zabezpečení, obranná a ochranná opatření, výstroj a výzbroj a také používané metody ve výcviku. Součástí strategických zájmů a následných informací je i teritorium působnosti jednotlivých teroristických skupin, jejich operační prostor, metody používané v různých prostředích a samozřejmě i pravděpodobné cíle útoků.

Vzhledem k náročnosti infiltrace do prostředí teroristických skupin a informací zevnitř, je získávání informací odkázáno především na tzv. otevřené zdroje. Drtivá většina informací je získávána z hromadných sdělovacích prostředků, především z novin, časopisů, knihoven a dostupných informačních médií. V současnosti je takovým masovým otevřeným zdrojem internet.

Dalším zdrojem informací jsou databáze a archívy bezpečnostní, vojenské, justiční, státních orgánů i některé civilní (občanské). I tyto zdroje představují širokou škálu možností, jak získat informace o výskytu a identifikování konkrétních teroristických skupin. Např. policejní zdroje poskytují informace o vývoji kriminality, převládajících druzích trestné činnosti, metodách pachatelů, intenzitě násilí, atd. na určitém zájmovém (sledovaném) území.

Konkrétní činnost pachatelů, ale i různé přípravy a opatření organizovaných skupin, mohou signalizovat podezřelá chování, ztráty zbraní, chemikálií, výbušnin, výskyt zájmových osob v teritoriu či konkrétní přípravu teroristické akce.

Vzhledem k tomu, že otevřené zdroje a další databáze poskytují velké množství informací, které nestačí pouze shromažďovat, ale především vyhodnocovat, tj. provádět jejich analýzu a ověřování jejich hodnověrnosti, není možné, aby tuto činnost zabezpečila pouze jediná (byť i vysoce výkonná) zpravodajská služba či organizace.

Dalším důvodem proč nemůže jediná zpravodajská služba zabezpečit monitorování, sběr informací a jejich následné vyhodnocení, je zejména koordinovaná činnost a poměrně profesionální spojení mezi teroristickými skupinami. Tomu musí odpovídat i široký záběr a nutná mezinárodní spolupráce (LIAISON) na úrovni výměny informací bezpečnostních a zpravodajských poznatků, legislativní spolupráce, uzavírání mezinárodních a mezistátních smluv a úmluv.

Výhodou takto získaných informací je jejich velké množství, nevýhodou u převážné většiny takových formací je, že nejsou známy jejich zdroje, a tudíž je nesnadné jejich verifikování.

Do široké řady možných zdrojů a tudíž i jejich součástí, jsou informace z prostředí diplomatických zdrojů. Ty mohou poskytovat informace jednak z otevřených zdrojů, ale vzhledem k tomu, že součástí diplomatických misí jsou i zpravodajské sekce (týká se to naprosté většiny zemí), mohou poskytovat informace z částečně otevřených zdrojů. Sběr těchto informací může být jak s oficiálním souhlasem (těch je většina), tak i neoficiálním souhlasem a pod kontrolou hostitelské země. Tyto „tajné“ informace, jsou získávány prostřednictvím různých operací tajných služeb, za použití technických prostředků nebo na základě konspirativní činnosti speciálních agentů, jejichž primárním úkolem je infiltrovat teroristické skupiny nebo organizace, které s nimi spolupracují.

Ze statistického hlediska je množství informací získaných z tajných operací nevýznamné. Brzybohatý uvádí, že touto cestou jsou získávána pouze 2 - 3 % veškerých informací. Z hlediska zpravodajského se však jedná o informace či údaje, které mají tu nejvyšší hodnotu a jsou proto nejvýznamnější.⁴

Taktické zpravodajství

Taktické zpravodajství se zabývá získáváním informací v období po zahájení bezpečnostních akcí. Svojí charakteristikou a podstatnými rysy odpovídá strategickému zpravodajství. Cílem je získávání informací potřebných k okamžitému plánování bezpečnostních akcí; operativních operací, počet teroristů a jejich bezprostřední záměry.

Jediným podstatným rozdílem je, že taktické zpravodajství je zaměřeno na teroristické skupiny a jejich aktivity uvnitř konkrétního státu.

Mezi základní prameny informací patří především otevřené zdroje jak informační (massmédiá, knihovny, internet,...) tak i policejní, justiční a armádní. Samozřejmě, že mimo tyto standardní informační kanály se používají i další možnosti jako např. skryté operace zpravodajských služeb, agenturní sítě, zadržení teroristé, jejich výslechy,...

Operativní zpravodajství

Konkrétní teroristické útoky, zjištění a pochopení hlavních příčin takových útoků, metody a způsoby provedení,... souvisejí především s operativním zpravodajstvím. Operativní zpravodajství využívá jako hlavního zdroje informací vlastní pozorování, jehož cílem je získat potřebné informace, na základě kterých je možné určit taktiku a postupné kroky, specifikaci teroristické skupiny, nasazení sil, technických prostředků a mnoho dalších informací, potřebných k efektivnímu boji proti terorismu.

Mezi hlavní cíle operativního zpravodajství je zjistit a specifikovat zejména:

- podrobné informace o místě útoku a jeho okolí,
- identitu a počty teroristů, jakož i přesné vymezení teritoria či konkrétní vymezení plochy, kde se teroristé v průběhu útoku pohybují (kde operují),

4 BRZYBOHATÝ, M. Terorismus I.. POLICE HISTORY, Praha 1999, s.126, ISBN: 80-902670-1-7.

- informace o ideologickém a technickém zázemí včetně logistického zabezpečení teroristické skupiny (nebo jednotlivců),
- použité zbraně či výbušniny, druhy a typy zbraní, jejich technické parametry a efektivitu jejich použití (možné účinky),
- příčiny a důvody teroristického útoku,
- územní plány komunikací, přístupových cest, inženýrské sítě, projektové plány budov, zvláštnosti terénu, konstrukční plány dopravních prostředků, klimatické podmínky,
- případná rukojmí, jejich identifikace, počty, zdravotní a psychický stav, místo pobytu, aj.

Mimo vlastního pozorování se ke zjištění potřebných informací využívají především technické prostředky, informace a poznatky získané při vyjednávání, informace z výslechu svědků, poznatky od osvobozených či uprchlých rukojmí, vytěžení dostupných evidencí a databází bezpečnostních složek, poznatky a postřehy lidí na teritoriu předpokládaného útoku, projektové dokumentace, aj.

V případech výslechů rukojmích je nutno věnovat pozornost možnému ovlivnění ze strany teroristů, tj. určitý „pozitivní vztah“ k pachatelům a negativní k bezpečnostním složkám (tzv. Stockholmský syndrom).

Informace a poznatky získané z výslechů tak mohou být zkreslené, neúplné nebo také zatajené. Z těchto důvodů je nutné s těmito alternativami počítat a při posuzování objektivitu, hodnověrnosti či zkreslenosti informací, je nutné je brát jako informace doplňující.

Neúplné nebo také zkreslené informace mohou mít příčinu v subjektivním hodnocení vyslychaných osob (svědků, rukojmí, pachatelů), důvodem může být i určitá odplata či pomsta teroristům. Motivem jednání vyslychaných osob při zkreslení informací, může být i obava o osud dalších rukojmí (výhrůžky ze strany teroristů, aj).

Jako informace primární a využitelné pro stanovení taktických postupů, je nutné brát zejména informace získané vlastním pozorováním, za použití technických prostředků (odposlechy, infiltrace).

Výslechy zúčastněných osob se řídí otázkami shodnými s již uvedenými cíly operativního zpravodajství, které podle situace a podmínek mohou být doplněny o některé detailní postřehy a informace, jako např. popis teroristů, jejich schopnosti, znalosti, jejich morálka a psychický stav, požadavky teroristů, jejich motivace a ideologie, počty a typy zbraní, případně rozmístění výbušnin, atd.

Možnosti dalšího získání informací jsou limitovány technickými možnostmi dostupných prostředků, podmínkami v místě útoku, analýzou dostupných poznatků a operativní představitostí bezpečnostních a jiných expertů.

Technické prostředky

Mezi nejvýznamnější pomůcky při získávání a sběru zpravodajských informací patří již několikrát zmíněné technické prostředky, které mohou skrytou formou monitorovat čin-

nost a chování teroristů v určitém teritoriu (oblasti či vymezené ploše), a poskytovat tak objektivní a nezkrácené informace přímo z prostředí teroristické nebo jiné organizované skupiny.

Schopnosti a kvalita stále se zdokonalujících technických prostředků však přináší i možnost jejich zneužití. Z těchto důvodů je jejich možné nasazení a využití podrobeno určitým přísným pravidlům, která jsou vymezena příslušnými zákony.

Nesnadným a problémovým úkolem z technického hlediska je instalace technických prostředků (video a audio prostředky) a zabezpečení utajeného provozu. Prostřednictvím těchto technických pomůcek je možné nepřetržité monitorování místa útoku, vizuální záznam příprav a činností spojených s konkrétní událostí, záznamy zvukových projevů a rozhovorů, odposlechy telefonů i další provozy telekomunikačních zařízení. Provádí se rovněž fotografické zdokumentování monitorovaných míst či oblastí.

Veškeré použité technické prostředky a zejména analyzované výsledky jejich činnosti jsou podkladem pro přípravná opatření, taktiku útočných operací, evidenci a identifikaci teroristů a rukojmí, evidování stop a jiných potřebných důkazů.

Organizace a systém sběru informací

Bylo již uvedeno, že nejzákladnějším předpokladem úspěchu v boji s terorismem jsou informace. Hlavním cílem zpravodajské činnosti je tedy logicky zajištění maximálního množství informací v minimálním čase.

To by však nestačilo – je nutné provést jejich ověření, analýzu a případnou prognózu dalšího možného vývoje. Především z důvodů této činnosti a zejména její efektivity, musí být vytvořena logická organizace a vypracovaný systém zpravodajské činnosti. Samozřejmě je možné namítnout, že konkrétní organizace sběru poznatků a potřebných informací může mít mnoho podob a variant, a ty se navíc mohou měnit na základě konkrétních podmínek.

S tímto tvrzením lze vyslovit souhlas, stejně jako s tím, že zásadním měřítkem hodnocení organizace zpravodajské činnosti je její efektivnost. A právě zajištění dostatečné efektivnosti zpravodajské činnosti je závislé na dobrém organizačním zajištění sběru informací v konkrétních případech příprav teroristických skupin.

M. Brzybohatý například uvádí toto organizační zajištění sběru informací:

→ *Monitorovací skupina* – shromažďuje dostupné informace z otevřených zdrojů, policejních a vojenských pramenů, od spřátelených zpravodajských služeb, z diplomatických kruhů, od bezpečnostního a obslužného personálu potenciálně nebo fakticky ohrožených objektů.

→ *Dočasná informační skupina* – vytěžuje svědky, propuštěná a uprchlá rukojmí, vyslýchá podezřelé osoby, zadržené pachatele nebo teroristy, kteří se vzdali.

→ *Analytická sekce* – shromažďuje a analyzuje informace, vede kartotéky a databáze o jednotlivých teroristech, teroristických skupinách, o proběhlých incidentech

a o ohrožených subjektech. Přípravuje nutné podklady a zprávy, případně informační věstníky.

→ *Technická skupina* – proniká do místa incidentu technickými prostředky. Provádí fotodokumentaci, využívá prostředky nočního vidění i další technické prostředky.⁵

Závěr

Na charakteristiku terorismu, na jeho pojetí, příčiny a důvody existence jsou různé názory. Základem analýzy je její rámec, který charakterizuje různé pohledy, přístupy a názory výzkumníků. Z obecného pohledu jde u terorismu o plánované, agresivní a excesivní násilí s primárním cílem, vyslat zastrašující poselství širokému spektru obyvatelstva. Toto pojetí je v obecné rovině v souladu s mnoha dalšími definicemi. Terorismus získal, zejména v posledních letech širší rozměr a obsah, což se projevilo i v rozšíření resp. specifikaci jeho označení na globální terorismus.

Pokud jde o obecné příčiny globálního terorismu, dá se říci, že obecně platí stejné příčiny jako u „klasického“ terorismu, ale s vývojem nových technologií, zbraní, rozvojem komunikačních a informačních technologií, se stále více rozšiřují různé nové formy teroristických útoků a stávající typologie terorismu se tak „obohacují“ o nové poznatky.

Stále více se na příčinách terorismu také projevuje vliv náboženství, politiky, ideologie, ekonomiky a dalších fenoménů, které svým způsobem napomáhají i k další existenci této negativní hrozby.

Terorismus rovněž souvisí i s dalšími formami trestné činnosti, zejména s organizovaným zločinem, a to i přesto, že motivace a cíle pachatelů jsou odlišné. Kromě financování trestné činnosti, použitých metod a způsobů provedení jsou pro tzv. teroristické činy a „klasickou“ závažnou trestnou činnost, používány i „společné“ skutkové podstaty některých trestných činů uvedených v trestním zákoníku.

Informace o hrozbách terorismu jsou spojeny zejména s poskytovateli takových informací, kterými jsou především zpravodajské služby. V odborném sdělení je věnovaná pozornost právě činnosti, formám a metodám zpravodajských služeb, včetně složitosti získávání hodnověrných informací o hrozbách terorismu a jejich aktérech.

5 / BRZYBOHATÝ, M. Terorismus I.POLICE HISTORY, Praha 1999, s.128–129, ISBN: 80-902670-1-7.